

NÉPNEVELŐ

NEVELÉS- ÉS OKTATÁSÜGYI LAP

MAGYARORSZÁGI LATIN ÉS GÖRÖG SZERTARTÁSÚ KATHOLIKUS NÉPOKTATÁSI INTÉZETEK SZÁMARA

Kiadja a Szent-István-Társulat Budapesten.

Megjelenik minden vasárnap egy ivnyi terjedelemben.

Megkapja e lapot minden kath. népoktatási intézet egy példányban ingyen.

Előfizetési ár: egész évre kor. 6.—.

Kéziratokat nem küldünk vissza.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

BUDAPEST,

Szentkirályi-utca 28b. sz. a.

(SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT)

A hirdetések árszabálya:

A pályázati hirdetéseknek minden egyes szóért, minden közlés után 6 fillér (3 krajczár) fizetendő.

Egyéb hirdetéseknek:

egész oldal ... kor. 32.— | negyed oldal ... kor. 8.—

fél oldal ... » 16.— | nyolczad oldal » 4.—

A díjak előre beküldendők a Szent-István-Társulathoz.

Husvét.

«Mit jelent a fény Jézus sirjánál?
Mit szól az angyal a fény árnyánál?
Alleluja, alleluja!»

(tzky.) Ismét nagypénteki és husvéti ünnepet ül e napokban a ker. kath. anyaszentegyház. Nagypénteki, husvéti ünnepet ülünk tehát mi is: kath. tanítók. Miként az anyaszentegyház minden tagja, úgy mi is átengedjük a lelkünket a szent napokon a hozzájuk fűződő szent emlékeknek, az örökség gyanánt átvett leverő és fölemelő érzelmeknek.

Nagypénteken az ártatlanság halálra szentencizásának, a gyilkolásra vetemedett, égbekiáltó igazságtalanságnak, az emberi nem egyetemes romlottságának gondolatai, mint iszapos áradat borítják el lelkünket s az utolsó harcát vívó golgotai haldoklóval szenvedjük át e gondolatoknak összes vádjait és gyötrelmeit.

A husvét ünnepén pedig lelkünk, miként a vizek mélyéről felszínre bukkanó bűvár-madár: lerázza magáról a rátapadt, tisztátalan salakot s mennyei fényben sűtkérezve örül az ártatlanság, az igazság, az élet diadalának.

Amott: magunkbaszállásunk mélységein úgy érezzük, mintha azt a keresztbálált nem a názáreti Jézusnak, hanem minékünk kellene elszennvednünk. De még inkább: mintha Ő szenvedné mihelyettünk, miérettünk.

Emit pedig: örvendező szívünk mintha azt dobogná, hogy a föltámadott Jézus diadala: a mi diadalunk, örökélete: a mi örökéletünk!

Ó! a gyarló földi ember kegyes önzése — majdnem kétezer év büntetéstől féltő, haláltól irtózó s mégis megistenesülni vágyó embersziveknek — a mi szívünknek is! Mily közel jársz te a valósághoz és mégis — mily messze! Közel: mert csak egy lépés még s régi, nem ok nélkül vádolt, boldogtalanságot szülő nagy önzésed átalakul önzetlenségé, szeretetté. Egy lépés csak, az a meggyőződés csak, hogy nagypéntek nélkül nincs, nem lehet husvét. Halál nélkül nincs föl-

támadás. *Hogy halálból kél ki az igazi élet!...*
«Isten nem a holtaknak, hanem az élőknek Istene; mindenek élnek Őneki!»

De távol is: — annyira távol, mint az égvilág egyik fénylő napja a másik napjától — mert még mi is testi életünket tartjuk legfőbb jónak. Mi is úgy irtózkodunk a haláltól, mint a régi pogányság! Nem hisszük még, nem éljük még ezt az igazságot: «Ne féljete azoktól, kik a testet ölik meg, a lelket meg nem ölhetik». S merő testi életünkkel akarjuk elérni, megnyerni azt, ami csak a test megöklésével, a test halálával érhető és nyerhető el: a győzelmet, föltámadást és örök életet.

Úgy van, kedves keresztény kartársak! A husvét győzelemnek a nagypénteki elvetemültség; az új életre serkentésnek a meghalás; az üdvremény megvalósulásának az ó-ember megöklése ad igaz tartalmat és valóságot. Enélkül a meggyőződés nélkül tévedezünk csupán s még mindig a régi bűnök rabjai vagyunk. Névvél ker. katolikuskok, valóságban pogányok.

Azért, kath. tanítók, ha mint Jézus követői, mint az igaz evangelium csudálatos világosságában járók, részesülni vágyunk Mesterünk és Üdvözítőnk husvét diadalában: vegyük föl az Ő kenyerét, ne féljünk a Golgotától s ha kell, nagypénteki szenvedések és gyötrelmek által szerzzünk magunknak föltámadást, új, örök életet. Mert más úton, mint Jézusnak útján, mi sem nyerhetjük ezeket.

Boldog embertársak! Ne irtóztatok az élet Golgotáitól, ne még a haláltól se! Megkísértetéstek, megpróbáltatástok veritékes, sós vizei fölött ott lebeg a husvét győzelem színes szivárványa... Keresztek és szenvedések alatt nyögök! Békéségtűrők és reményteljesek legyetek! Türesterkek és reménységtek a boldogság örökké tartó állandóságát szerzi meg nektek... Halállal harcolók, halottaitokért sirok! Nyugodjatok meg az Őr akaratán, ne kétségeskedjete! «Isten nem a holtaknak, hanem az élőknek Istene; mindenek élnek Őneki...» Igen, él a Jézus, élnek a meghalt kedveseink és élnek mindazok, akik Jézussal

járták meg a Golgotát. És mi is akkor vagyunk elők e testben, ha Óvele élünk. És a halál után úgy várhatjuk föltámadásunkat, örökéletünket, ha Óvele halunk. — «Akár élünk, akár halunk, mindenkor az Úrúi vagyunk» — ha Jézussal élünk, ha Óvele halunk.

Ily hittel és meggyőződéssel boesátjuk a magyar ker. kath. tanítókhoz az idei husvétii szózatunkat. Fogadjátok azt be, igéivel együtt keresztény szívetekbe!

A mi Urunk Jézus Krisztusnak föltámadt lelke tegye üdvösséggé husvétii ünnepléseteket! Tegye hasznossá munkálkodástokat!

Az alkotmányos életre hogyan készítheti elő az iskola a leendő polgárt?

(Folytatás.)

Az alkotmányos állami élet polgárának az alkotmánytan, a polgári jogok és kötelességek tudása az értelemfejlesztés koronáját kell, hogy kepezze. Hányszor látjuk nagyra nőni az alkotmányellenes élet mérges gombáit: a fejre állított szociális eszméket, a törvény ellen való szegülést s halljuk az adó ellen szórt keserű átkokat. Ezek mind az alkotmánytani ismeretek hiányából, a vallástalan és hazafiatalan nevelésből származnak. De esoda-e, ha a polgárság nagy része ily eszmék táplálására annyira termékeny talajt képez? Hisz a legtöbb helyen már a családi légkör van megmérgezve. Az iskola bár nevelés által igyekezett e bajon segíteni; alkotmánytani ismeretek nyújtása által nem mindenütt sietett ellenszerről gondoskodni. Még csak igen rövid ideje, hogy az elemi iskolák I—IV. osztálya V—VI. osztályra lett minden iskolában kötelezőleg kibővíve. A legtöbb falusi gyermek eddig nem tanulhatott a polgári jog- és kötelességek ismeretéből semmit, mert az iskolák nagyrészen csak I—IV. osztálya volt; az alkotmánytan pedig az V., illetve a VI. osztály tananyaga. De egyébként is az alkotmánytant megszokták már kevésbe venni a két felső osztályban is. Már a tanterv nem intézkedik elég célravezetően, midőn az alkotmánytant a tantárgyak felosztásakor a VI. osztály anyagául rendelte, az óratervi beosztás pedig a történelemmel együtt az V. és VI. osztályok anyagául tünteti föl, heti egy órai tanításiidővel. Így történik meg aztán, hogy egyik iskola az V. és VI. osztályokban, másik csak a VI. osztályban tanítja. Ismerek használatra elfogadott, részletesen kidolgozott tantervet hivatalos megerősítéssel bírót, melyben nincs említés téve az alkotmánytanról, polgári jogok és kötelességek tanításáról. Így könnyen burjánozhat az alkotmányellenes eszme, mert kimondhatjuk bátran, hogy az alkotmánytant még ma is a gyermekeknek alig 20—30 százaléka tanulja.

Az ismétlőiskola új anyagot keveset nyújthat

a gyermeknek, s ha innen is kilépett, már csak feledni fog, mert nincs mindenütt alkalom, hogy a tanító továbbra is összetartsa őket, hogy ápolhassa ismereteiket, hogy utbaigazítást adhasson nekik ép akkor, midőn gyakorlatilag érvényesíthetnék ismereteiket. Sok helyen hallhatja az ember, ha megfigyeli a polgárok társalgását, hogy 20—25 éves emberek már úgy nyilatkoznak az adóról, hogy: «Azért fizetjük az adót, mert kell az uraknak». Hozzáfog az uraság földjének felosztásához és ha törvényerőt érez magával szemben a tudatlan polgár, nekimegy a szuronyos esendőrnek, mert nem szabad neki löni». Képviseelőnek azt választja, «aki többet ad». Ha ezen a bajon segíteni akarunk, találjunk módot arra, hogy a polgárok gyermekkorukban megtanulják jogaikat és kötelességeiket. Kezdjük meg tehát az alkotmánytan — mint önálló tantárgy — tanítását már az V. osztályban, sőt az olvasmánytárgyalás és földrajz keretében már előbb is nyújthatunk ilyenmő ismereteket.

Ezeket adhatja az iskola a gyermekeknek, mint leendő polgároknak, azon nemes cél által vezéreltetve, hogy vallásos és hazafias érzésben őket edzetteké tevén, értelmüket kiművelvén, hazafias cselekményekre, alkotmányos életre képesekké tegye. Az ismétlőiskolából kilépve, annak hatása végkép megszűnik s mint fentebb említettem, a visszaesés áll be. A sok fáradsággal ápolgatott nemes érzelmek s értelmi tulajdonok romlásnak, kallódásnak indulnak. De még ha csak ennyi volna a baj? Az ifjúkor, az úgynevezett «legény» korszak ettől az időtől veszi kezdetét. A legénykedéssel pedig együtt jár a duhajság, a hajlam rossz társaságokban lenni, a koresmázás, erkölestelenség. Meg kell menteni a tanítónak egykori tanítványait, hisz a «néptanítói» működés itt veszi kezdetét. Alakítsunk tehát ifjúsági egyesületeket. Az egyesület könyvtára ad szórakozásul nemes és hasznos könyveket. Az erkölestelenség és sülyedés ellen ez az egyedüli eszköz. A tanító megmarad továbbra is, ami volt: tanácsadó, vezető. Megnősül a polgár s az egyesületi élethez jókor hozzászokván, kifejlődik lelkében a vágy szövetségzni s így anyagi javait a maga erejéből ápolhatja, az iskola és egyesület áldásait élvezheti s így növekszik tekintélye az iskolának is. Gazdasági kérdésekben tudja, hova kell fordulnia tanácsért s a népbolondítás, az alkotmányellenes bujtogatás ezen egyesületek szikláin török meg.

Cselekedjünk így s ha munkánk közepette minket is az Isten, a király s a haza gondolata vezérel, az eredmény fölött kételkednünk nem lehet.

Vitka.

Bíró Dezső.

A kath. iskolák föntartásának jogi sérelme.

Tudvalevő dolog, hogy az 1868. évi népoktatási alaptörvény életbeléptetése előtti időkben a

felekezeti iskolákat, de különösen a kath. iskolákat, autonómia hiányában, a polgári községek tartották fenn, oly értelemben véve, hogy oly helyeken, hol a lakosság túlnyomó számban egy felekezethez tartozott, a hitközségek azonosítva voltak a polgári községekkel. Nem volt választófal köztük.

A kath. iskolák pedig, mint ilyenek, származásuknál fogva kiegészítő részét képezték a kath. jellegű állam kath. eredetű tulajdonjogának s így épen nem voltak tekinthetők polgári községi tulajdonnak, hanem egyetemes intézményei voltak az államvallásnak, amely jogelőnyökkel rendelkezett az autonómiával bíró többi bevett felekezetek között. És így akárhogy csürrik-csavarják is okoskodásukat a közoktatásügyi kormányzat élen álló pedagógus jogászok, kénytelen-kedvetlen be kell vallaniok, hogy a kath. iskolák, amelyek a népoktatási törvény előtt már léteztek, a maguk tiszta színvalójában a községekkel szemben támasztott igényeikkel és az iskola főtartását célzó ingatlanokkal együtt elvitázhatlan kath. jellegű tulajdont képeznek.

Ezen régebbi jogainak tiszteletben tartására és megővésére, az iskolák főtartására a népoktatási törvény 11. §-a rendelkezésének pótlásul a 25. §. iktatott törvénybe, amely szerint: *«Altalában nem tekintetnek ezentúl felekezeti iskoláknak azon tanintézetek, amelyek községi vagyonból és jövedelmekből a község összes tagjai által felekezeti különbség nélkül tartatnak fenn».*

E §-nak fenti bekezdését ha mélyebben figyelembe vesszük, azt tapasztaljuk, hogy az abban hangsúlyozott *ezentúl* meghatározásra szolgáló időjelzés csakis a jövőre s nem a multra terjed, s hogy az a már községi vagyonból főtartott iskolákra nem vonatkozott és nem vonatkozatható és ne vonatkoztassék; a §. második bekezdésére a törvény erejével ezt parancsolja:

«Azon már főnálló hitfelekezeti iskolákra nézre mindazáltal, amelyek eddigelé a község vagyonából és jövedelmeiből tartatnak fenn, szabadságában áll az illető községnek az eddigi gyakorlatot továbbra is főtartani»; azzal a klauzulával: *«de ily esetben a megjelölés a különböző hitfelekezeti iskolák közt igazságos arányban osztandó meg s egy hitfelekezeti iskolájától sem vonható el, míg a többi hitfelekezeti iskolái irányában is meg nem szüntettetik».*

Ebből a törvényes intézkedésből kifolyólag nyilvánvaló, hogy a már főnálló hitfelekezeti, tehát katolikus iskolák igenis főtartathatók a község vagyonából és jövedelmeiből, ha a polgári község ide vonatkozólag adott szabad elhatározásából kifolyólag úgy akarja. Ez az egyetlen rendelkezés biztosította eddigelé a népoktatási törvény életbeléptetése előtt már főnállott kath. iskolák főtartását. Ami annyit jelent, hogy a kath. iskolák főtartásának jogalapja nem evült el, nem helyeztetett hatályon kívül, hanem igenis elismertett.

A polgári községek igenis mindenütt, hol a lakosság túlnyomólag egy felekezethez tartozott s jogainak gyakorlásával élt, előbbre helyezte a felekezeti iskolát a községi iskolánál. És különösen nálunk katolikusoknál majdnem kizárólag ezen az alapon tartattak fenn és fejlesztettek az iskolák anélkül, hogy bárkinek is eszébe jutott volna a jog gyakorlását törvényen kívül szabályozni és azt megbolygatni.

De hisz maga a közoktatásügyi kormányzat is gondoskodott alább, a mit eléggé igazol a V. K. M. 1869. évi 1141. elnöki számú rendelete, amelyben a felekezeti iskolák főtartása érdekében egyenesen kimondatik, hogy **«a törvénynek és a kormányznak nem az a céljuk, hogy minden aron minél több községi iskola legyen, hanem az, hogy mindenütt a törvényes kellékeknek megfelelő jó iskolák legyenek.»**

S mivelhogy a kath. iskolaszék főtartása az anya- és leányközségek alatt elnevezett, de a protestánsokéval nem azonos önkormányzati joggal fölrüházott hitközségek a polgári községekkel az ősiség alapján azonosított községek vállaira nehezedett, mi természetesebb, mint hogy az ebből eredő jogviszonylat nem bomlott föl, hanem átment a közoktatásügyi törvény 25. §-ában kifejtett rendelkezés értelmezésébe. Amiből ismét nyilvánvaló, hogy a felekezeti, tehát a kath. iskoláknak főtartása és fejlesztése a régebbi viszonylat főtartásának alapjára helyezkedett. Így van ez és nem különben, amit eléggé bizonyít és pedig kézzelfoghatólag bizonyít a törvénynek ily értelemben vett elbírálásából származott joggyakorlata úgy az egyes felekezeti iskolákat főtartó polgári községeknél, mint a közigazgatási bizottságoknál és legvégül a belügyminiszteriumnál, ahol a községeknek a felekezeti iskola főtartására szolgáló terhek fölvételét végérvényesen jóvá is hagyták. Az pedig épenséggel nem valószínű, hogy a községek és hatóságai tévedtek. Ennek eklatáns példája a belügyminiszternek az 1888. évi 53.200. számú rendelete, amely szerint *«Egyházi és hitfelekezeti iskolai kiadások fölveendők a községi költségvetésbe, ha ez az eljárás 1868. év előtti gyakorlaton alapul, melyet a község továbbra is főtartani kíván.»*

És mi volt a felekezeti, de különösen az önkormányzattal nem bíró kath. iskoláknál az *1868. év előtti gyakorlat?* Felelet reá a hitfelekezeti iskola főtartása és pedig a *kath. iskoláknál majd mindenütt*, amely joggyakorlat alkalmazása azon időkig terjed, mikor az első kath. népoktatási intézetek létesültek.

És mit értettek *főtartás* alatt? Bizonyára nem magát a már meglevő iskolaépületet és az erre szorítkozó tanítót vagy tantestületet, hanem az iskolát és pedig abban az eltagadhatlan viszonylatban, amely szerint annak főtartása nem volt a mindig egy és ugyanazon iskolaépülethez és a már létező tanerő létszámához kötve, hanem

kiterjedt a tanulók létszámához és egyéb követelményekhez képest előállott kívánalmakra. És ez a viszonylat át lett véve a népoktatásiügyi alaptörvény 25. §-ába és pedig e közleményben előzőleg kifejtett okok miatt. Ennek ellenkezőjét vitatni vagy az alapjog tudásának hiánya, vagy helyes értelmezésének egyszerű kizárása.

Az utóbbi meg is történt. A hitfelekezeti iskolák fõntartására adott jogok gyakorlásának három évtizede után előálltak a bölesek és hogy-hogy sem kitaláltak, hogy a hitfelekezeti iskolák fõntartásának kötelezettsége a községek részérõl csak azon terhekig kötelezõ vagy vállalható el, ameddig az iskolák fõntartása az 1868. év elõtt terjedt. Azonfõlül sem nem kötelezõ a hozzájárulás, sem fõnn nem tartható a joggyakorlat. És megszûnt, ha például az iskola bedült, vagy rozogasága miatt eltűnt a föld színérõl.

Ezen jogi okoskodásból kifolyólag jelent meg aztán a mult év június hó 12-én a V. K. M. 19.790. sz. a. kelt rendelete, amely elvi határozatként kimondja, *»hogy a hitfelekezeti iskolák jogi értelemben vett fõntartója csak a hitfelekezet lehet».*

Ami a kimondott jogelvet illeti, nem lehet ellene kifogás. *De a felekezeti, tehát a kath. iskolák fõntartását célzó és biztosító népoktatási törvény 25. §-ban gyökerezõ joggyakorlat törvényes fõntartásával szemben való alkalmazása mindaddig törvénytelen, míg a törvényhozás a törvényt hatályon kívül nem helyezi.*

Ha újonnan fölállított kath. illetõleg hitfelekezeti iskoláról van szó, t. i. olyanról, amely még nem létezett, készséggel aláírom az iskola fõntartására vonatkozó elv definitióját. De már meglevõ iskolával szemben nem és pedig azért nem, mert az elvi határozat indokolásában fölvetett viszonyalakulat nem az, amit megállapít, hogy t. i. a fõntartáshoz szükséges költségek nagysága csak azon összegig terjedhet, ameddig a törvény hatálybaléptéig terjedett; hanem az a viszonyalakulat, amely a *felekezeti iskolák fõntartására a joggyakorlatot nem köti meg, hanem az egyes polgári községek szabad elhatározására bizza.* Tehát nem csak az 1868. év elõtti költségviselés terhéig, hanem azon fölül is, amint azt a változó viszonyok adta körülmények szükségessé teszik. És hogy nem köti meg, bizonyítja a törvény 44. és 45. §-a, melyben a *hitfelekezeti iskolákkal szemben csakis azon esetben van megkötve, ha a községek községi iskolát tartanak fõnn. Más megkötést a polgári községekkel szemben a törvény sehol sem ismer.* Valamint, hogy a *fõntartás elvállalását, kötelezettségét a törvény egy szakaszában sem minõsíti segélyezésnek,* csak ott, t. i. a 25. §. klauzulájában, hol a polgári község magára vállalván több felekezet közül az egyik felekezet iskolájának fõntartását, a többi felekezetek iskoláját is a megfelelõ arányban segélyezni köteles. Ami ismét azt bizonyítja, hogy igen is a felekezeti, t. i. a törvény életbe lépte elõtti felekezeti iskolát a polgári község a teher-

viselést illetõleg *korlátlanul elvállalhatja* és a joggyakorlatot mindaddig, míg ebbeli szabad elhatározásától az idevonatkozó szakasz hatályon kívül való helyezésével meg nem fosztják, fõnn tarthatja.

A második viszonylatot illetõleg más nem magyarázható ki, mint hogy a szerzõdéses vagy egyéb jogérvényes alapon álló kötelezettségekkel szemben, ha azok be nem tartatnak, az ide vonatkozó törvények alapján végrehajtással szerezhetik érvény.

Egyebekben elmondhatom, hogy a felekezeti, de különösen a kath. iskolák létét aláaknázó sérelmes rendelet a népoktatási törvényben gyökerezõ jogok téves magyarázata. Miért? Mert a rendelet elsõ felében indokolásul fölhozott viszonylatból vagy viszonyalakulatból azt a jogelvet, amely szerint a felekezeti iskolák fõntartója csak a hitfelekezet lehet: levonni nem lehet, mert, mint mondtam, beleütközik a törvény 25. §-ban fõntartott és a régebbi, tehát a törvény életbeléptetése elõtti joggyakorlat további fõntartásának törvényes intézkedésébe. Másodsor pedig a jogelv alkalmazása a multa nézve, t. i. a törvény életbeléptetése elõtti felekezeti iskolákra, nem vonatkozhatik, mert azok felekezeti jellegét kétségbe vonni nem lehet. És nem is vonatott kétségbe. Mert ha kétségbe vonatott volna: a törvény végrehajtását eszközölõ vallás- és közoktatási m. kir. miniszternek elsõsorban az lett volna föladata, hogy a már meglevõ iskolák jellegének megállapítása végett minden egye iskolára nézve külön vizsgálatot rendelt volna el és egyúttal fölhívta volna a községeket, nyilatkoznának az iránt, vajjon ott, hol a felekezet és a polgári község között bizonyos kölesönös viszonylat áll fõnn: továbbra is fõnn akarják-e tartani a korábbi joggyakorlatot.

Ez nem törtévéen meg, nyilvánvaló, hogy a törvény életbeléptetése elõtti iskolák igen is hitközségi jellegûek voltak, *amint nem is lehetnek mások, mert községi iskolákat azelõtt nem ismertek és ezen iskolák elnevezése alatt fõnnálló iskolák azért és pedig kizárólagosan azért nevezettek községinek, mivelhogy az iskolafõntartó község teljesen azonosította magát azon hitfelekezettel, amelyhez polgárai nagyobbbrészt tartoztak.* A kath. iskolák pedig katolikus jellegûek voltak, mert az állam jellege is az volt és e tekintetben, mert a kath. egyház nem bevett felekezet és jogainak megvédésére külön dekretumok, patensek és törvények nem voltak szükségeseek: tulajdonjogaik bármily viszonylatban vagy viszonyalakulatban voltak is, kath. jellegûek maradtak. És ez a jövõre nézve a törvény 25. §-ában is elismerve van, de még inkább a joggyakorlatban, mely ellen *három évtizeden át senkinek sem volt ellenvetése.*

Ami pedig az iskola továbbfejlesztésének joghatályát és kötelezettségét illeti, bámulni kell azt a rövidlátást, amely ezen szó *fõntartás* fogalmainak meghatározásában kifejezésre jut. Nem veszik figyelembe és pedig tendenciózus

okokból nem veszik figyelembe, hogy a «főntartás» a multra és a jövőre nézve egyaránt áll; egy kötelezettséget foglal magában t. i. azt, amit a törvény e szóban állapít meg: «joggyakorlat». Az pedig hihetetlen, hogy a közoktatásügyi kormányzat intéző körei ne tudnák azt, hogy a joggyakorlat annak a jognak gyakorolhatása, amit, aminő jogot előbb gyakorolhatott. És e joggyakorlat szabályozására és értelmezésére sem a törvény, sem a törvény végrehajtására nyomban kiadott utasítás nem terjedt ki, de nem is terjedhetett ki, mert ellenkezésbe jött volna a törvénnyel, mint ahogy ellenkezésben van a joggyakorlat szabályozására hozott jelen sérelmes 17.790/903. számú miniszteri rendelet.

Azt pedig különösen és kiválóan még egyszer is kiemelem, hogy a felekezeti iskola és annak főntartása alatt nemesak a törvény életbeléptetése előtti idevonatkozó állapotot kell érteni, hanem a törvénybe iktatott azon joggyakorlatot is, mely a régebbi iskoláknál kibővítés és kifejlesztés jogaimén főntállott és amely joggyakorlat főntartását a törvénybe ennek sérelme nélkül nem lehet, nem is szabad belemagyarázni, amint hogy a 70-es és 80-as évek közoktatásügyi miniszterei és hozzátartozói nem is magyarázták, mert nagyobb jogérzékkel bírtak és liszteleiben tartották azon jogelveket, amely szerint a népoktatási törvénynek nem a községi iskolák szaporítása volt célja, hanem az annak mindenben megfelelő iskolák főntartása a garantizált joggyakorlat alapján, minden néven nevezendő fejlődést bénító akadály, vagy korlátozás kizárásával.

Igy van ez és nem máskep.

Tessék a főnt elmondottak után állításon megecáfolni és akkor hajlandó vagyok a bonckés alá vett és ehhez hasonló rendeletet sérelemnek el nem ismerni. De mert ez nem lehetséges, föl kell, hogy tételezzük azt, hogy a rendeletet egész terjedelmében visszavonják egyszerűen azon okból, mivel *nem viszonyalakulásra* hozott, hanem a korábbi *viszony főntartására* és a 11. §. a 25. §. ellenében az iskolák főntartására nézve csakis a törvény életbeléptetése után fölállított felekezeti iskolákra vonatkozhatik.

Ha a közoktatásügyi kormányzat elérkezettnek látja az időt, hogy a határozatul fölállított, de a jelen viszonylat körülményei között sérelemnek fölállított jogelv minden kivételes szakasz alkalmazása nélkül a törvényben elmagyarázást nem tűrő alakban nyerjen kifejezést: tessék elsősorban a kath. közvélemény kívánatai szerint szervezett autonómiának életbeléptetését lehetővé tenni és ennek utána a népoktatási törvényt revideálni.

Ez ellen senkinek sem lehet kifogása, mert az emberek által alkotott törvények nem örök életűek és így a változott fölfogások és körülmények között hatályon kívül helyezhetők vagy módosíthatók, de míg hatályban vannak, azt mindenkinek tisztelni és megtartani kell és azokba

olyant belemagyarázni, mi ellenkezik annak szakaszaival, nem lehet és nem szabad.

Esztergom.

Bertalan Vince.

A rajztanítás új módja.

De vajjon új-e? A művelődés története arra mutat, hogy a természet után való rajzolás, azaz az igazi rajzolás nem új dolog, hanem csak *újított*.

A rajzolás ugyanis semmi egyéb, mint írás. Azért igen helyesen nevezi az *újított* magyar nyelv a rajzolást és festést *képirásnak*.

A képirás valóban a legősibb s legtermészetesebb rajzolás. Az ember kép által fejezi ki gondolatát és gondolat árnyalatát.

De képet ír a mai ősember is: a gyermek. Nem vonalakat, nem szabályos alakokat, nem úgynevezett díszítési motívumokat, hanem magát az eleven életet ábrázoló képet. A mi ősemberünk: a gyermek intenzív, pezsgő életet él. Neki tehát nem az életnek egy része, hanem maga az élet kell. Ezért kelt az újított rajztanítás jelszava: «vissza a természeteshez!» olyan nagy örömet a gyermeknépnél.

Vajjon miért távolodtunk el *ezen* a téren a természetestől, holott mindenütt másutt a természetes után való törekvés jellemez bennünket, a legújabb kor tanítóit? Egy alapjában helyes, minden időkre szóló módszertani szabálynak helytelen alkalmazása vezetett bennünket tévútra. Ez a szabály: *egyszerűről haladj az összetettre!*

Mikor a módszertannak ez a figyelmeztetése átment a köztudatba, rájöttek a rajzolás tanítói, hogy az ő szakmájukban még nem érvényesül, mert ha a gyermek valamely egész dolgot, valamely élő, vagy élettelen tárgyat rajzol, nagyon is összetett dologgal foglalkozik. Egyszerűek a rajzolás elemei, az egyes vonalak. Ezekre kell tehát a tanítás kezdőfokain súlyt helyezni. A rajzolás elemeiben kell a tanulónak előbb jártasságra jutnia, hogy természetes dolgok rajzolására ezen az uton ügyességre, jártasságra szert tegyen.

Ekként honosodott meg a vonalakkal való rajzoltatás, illetőleg a gyermekeknek természetellenes rajzolási elemekkel való gyötrése. A magában helyes elvnek helytelen alkalmazása megtermette gyümölcsét. A tanulók megcsömörlöttek a rajzoltatástól. A vonalak kultusza esődbe vitte a rajzoltatást és sorvasztólag hatott az ifjúság ábrázolási ösztönére.

Mintegy 15 éve annak, hogy a paedagogusok a

esődöt észrevették. Kiadták tehát a jelszót: vissza a természeteshez! Az amerikaiak, az angolok, a németek munkához is fogtak. Az élettelen vonalak s a belőlük konstruálható, a természetben nem létező alakok helyett rátértek a tárgyak megfigyeltetésére és rajzoltatására. Jelszó lett: tanuljon a gyermek nézni, látni és valódi dolgokat rajzolni. Az előgyakorlatok kevésbé szükségesek. Szerezze meg a szükséges ügyességet a való egy szerű dolgok körvonalainak rajzolása során.

Az új irány hullámesapásai hozzánk is eljutottak. A szabadkézi perspectívia gyakorlati alapon, minden elméleti okoskodás és tanítás nélkül (aminek fölfogására a kezdő rajzoló különben is képtelen) megkezdette nálunk is diadalmas útját s itt-ott már az elemi iskolába is bevonult.

Apostolai akadtak a természetes rajzitanításnak úgy a fővárosban mint a vidéken. Budapesten az apostolok között az első *Györgyi* Kálmán tanár, aki az elemi iskolában próbálta ki az új methodust. Emellett tanítók részére külön tanfolyamot vezetett. Nekünk volt alkalmunk az apostolt megfigyelni az ő tanítói munkájában s konstatálhatjuk, hogy az eredményt mindkét irányban minden vállalkozást kielégítő, a jövőt illetőleg nagy reményekre jogosító. A legjobb lelkiismerettel tehetünk bizonyosságot amellett, hogy az a beszámoló, melyet a nevezett tanár a Magyar Országos Rajzitanáregyesületnek ez évi március hó 23-án volt gyűlésen megtartott. hü.

Erről a beszámólóról a következő tudósításban számolunk be:

Györgyi Kálmán, a fővárosi népiskolai rajzitanterv írója, a rajzitanítói kurzus vezetője és az új irány szerint tanító iskolák felügyelője bemutatja az új rajzoktatási irány első termékeit.

Előre bocsátja, hogy ezek az első termékek nem mutatják még a valódi irányt és a módot, amelyet, ha a reform az egész vonalon életbe lép, követni fognak. Az idén minden osztálynak a legelején kell kezdenie az oktatást, mert az alsóbb osztályban nem nyertek alapot a tanulók. Azért is hiányosak ezek az első termékek, mert mindössze november óta dolgoznak az új irány szerint s így egészben véve néhány hónapi munka eredményét tárja föl. Hogy a rajzok valóban a gyermekek munkái, arról maga az előadó szavatol, akinek mint felügyelőnek jelenlétében rajzolták a bemutatandó rajzokat.

Előre bocsátja még azt is, hogy modellekben, mintákban nagy a hiány és a tanítók egyelőre csak azt rajzoltathatják, ami épen kezük ügyébe esik. *Horti* tanár azonban a fővárosi iparrajziskola útján adott be a fővárosi tanácshoz, amely szerint az erre alkalmas edények összegyűjtve és

sokszorosítva és nomál gyűjteménnyé kiegészítve bocsátassanak a népiskolák rendelkezésére.

A részletekre térve át, a III. osztályú munkák bemutatásával kezd, minthogy az I. és a II. osztályosok palatáblán dolgoznak és rajzaik letörlése miatt bajos a munkáik bemutatása.

Kiemeli első sorban az előadó, hogy mindezen hiányok dacára is, melyek között még az is jelentős, hogy a rajzitanítási tanfolyam az ornamentális részt és a festési gyakorlatot még nem vehette elő: mégis az eredmény a legnagyobb mértékben kielégítő. A legfontosabb eredmény, hogy a gyermekek valósággal rajongó lelkesedéssel rajzolnak. Tanítók és tanulók szinte a többi tárgy rovására kultiválják a rajzot és a rajzórán csupa derült és jókedvű arc van az iskolában és szívvel-lélekkel esüggének munkájukon.

Ezek után az előadó bemutatja a III. osztályos rajzlapokat. Megdicséri kivált *Ledviczky* Aladárkőbányaitanító tanítványait. Fölemlíti, hogy a lapokon látható festést még nem a kurzus módját jelenti, mert a kurzuson ezzel még nem foglalkozhattak.

Kiemeli egy apró 9 éves gyermeknek szinte hihetetlen rajzoló művészetét. *Schwarz* Jenőnek hívják és a VI. kerületi szív-utcai elemi iskola tanítványa. Míg a felügyelő az iskolában volt, tehát egyetlen óra alatt négy rajzot készített a kis művész, négy kalapot rajzolt le szénnel természet után, úgy hogy az embert meglepi úgy a megfigyelés, mint a kidolgozás ügyessége.

Egy vonalzott négyzetbe rajzolt mintánál többen rámutattak, hogy hiszen ez a régi slendrián. *Györgyi* Kálmán ezzel szemben kifejtette, hogy ez a gyermek saját tervezése, melyben nem a rajzolás, hanem a tervezés a fontos és ezt nem tartja elitelendőnek.

Bemutat több festést alárajzolás nélkül. Eléggé sikerültek. Helyteleníti az előadó az egyik tanítónőnek azt a vállalkozását, amellyel egy, a katedra mellé kiállított leányt festenek le. A préselt levelek után való rajzolás eléggé sikerült.

Erre megjegyezte *Kovács* Géza, hogy míg sikkban feklő dolgokról van szó, addig nincs nagyobb nehézség, de mikor a test-rajzolás következik, akkor áll meg a rendszer. Erre *Györgyi* K. bemutatja egy vasaló rajzát, amelyet meglepő perspektivikus érzékkel és látással rajzolt meg egy V. osztályos.

Végül *Szinte* Gábor elnök köszönte meg *Györgyi* Kálmánnak a bemutatást, amely oly érdekes vitára adott alkalmat.

Miként ez a tudósítás is mutatja, a dolog még nincsen teljesen kiforrva, nincs megállapítva és hőzrebocsátva az a menet, amely szerint a tanítóknak haladniok kell. Ninesenek együtt a minták, amelyek alkalmazásával a megállapított természetes menet keresztülvihető. A kezdő-lépések azonban már minden irányban meg vannak téve.

Az új miniszteri tanterv *Szűcs* Izsó kezdeményezésére és közreműködésére a fővárosi *Györgyi*

Kálmán javaslatára az új irányt honosítja meg. Ha tehát ezek a tantervek életbe lépnek, kezdetét veszi a természetes kezdő rajz-tanítás az egész vonalon.

KÜLFÖLDI TANÜGY.

Porosz tanítónők. A tanítónők az egész művelt világon arra törekednek, hogy a tanítókkal mindenben egyenlő elbánásban részesüljenek, még fizetés dolgában is. E tekintetben *Budapest* főváros jár elől a legjobb példával, amennyiben tanítóit épen úgy fizeti, mint tanítóit, dacára hogy ez ellen többször szólaltak föl, azt hangsúlyoztatván, hogy a női munkaerő átlag olcsóbb, s hogy a férfinak mindig több a szükséglete, mint a nőnek. Ezen elvekből kiindulva alig találunk művelt államot, amely a tanítónei fizetések dolgában ezt az egyenlőségi rendszert követné; még Poroszország sem valósította meg ezt az elvet, dacára hogy népoktatás dolgában vezető állammak tartják; azonban legalább lényegesen megközelítette. Ugyanis a legújabb statisztikai kimutatások és az 1897-ik évi fizetésrendező törvény alapján kiderül, hogy a porosz tanító kezdő fizetése átlag 1078 márkára tehető évenként, míg a tanítóé 1045 marka. Ez a középszám, az eltérés lényegtelen, bár helyenkint mutatkoznak olyan kisebb-nagyobb különbségek, amelyek azonban a 150 vagy 200 márkát nem haladják meg. Továbbá pályája végén a porosz tanítónak átlagos fizetése csak 30—45 márkával nagyobb, mint a tanítóé; a főt említett kezdő arány mutatkozik tehát ezen számban is. Poroszországban egyhamar nem remélhető a tanítók fizetés rendezése, mert az utolsó, mint említettük, hét év előtt történt; de ezen fizetésrendezésnek jövő törvényhozási rendezése előtt már elvben kimondották, hogy a tanítónők fizetése egyforma lesz a tanítókéval, s remélhető, hogy a döntésnél sem térnek el attól az elvtől. Ha pedig mi fizetésrendezésünk a javaslat szerint dől el, joggal mondhatjuk, hogy tanítóink jobban lesznek dotálva, mint a poroszok, 1400 korona kezdő fizetésükkel, dacára hogy Poroszországban a megélhetési viszonyok nehezebbek, mint nálunk. Az utóbbi országban a városi nagyvárosi vagy fővárosi tanítók vagy tanítónők, akiket illetőleg községeik fizetnek, természetesen a vidéki vagy falusi minimumnál jóval nagyobb fizetésben részesülnek, s ez okozza, hogy a főt említett számok (1078:1045 marka) meghaladják az átlagos ezer márkát. Egy szóval az a korszak letünőben van, amikor a tanító munkáját kevesebbre becsülik a tanítóénál.

IRODALOM.

Örangyal. Képes gyermekujság. XIX. évf. 7. száma változatos tartalommal jelent meg. Melegen ajánljuk, hogy elvasóink e nagy gondnal és jeles pedagógiai érzéssel szerkesztett gyermeklapot a keresztény családokban terjesszék. Szerkesztője *Kárpáti Endre* ny. fels. leányisk.

igazgató, kiadja *Glabich Pál*, pápai kamarás, m.-kimlel plébános. Megrendelhető Győrött. Előfizetési ára egész évre 2 kor. Megjelenik minden hó elsején és 15-én.

Beküldetett. *Ulmudató* a gazdasági ismétlőiskolák szervezéséhez és fejlesztéséhez. Gazdasági ismétlőiskolai szaktanítók számára írta *Kiss Vilmos*, gazd. ism. iskolai szaktanító *Villány*. Szerző a részletes tanterv összeállításánál különös tekintettel volt arra, hogy az elmélet mindig a gyakorlati munkával összeessék, vagyis minden akkor van folvéve, midőn a gyakorló-telepen a munka előáll. A gyakorló-telep kezelése céljából összeállított üzemtervek zsinórmértékül szolgálnak arra, miként kell a gyakorló-telepet évről-évre fejleszteni, hogy azon mindennemű gyakorlati munka rendes időben bemutatható legyen. A gazdasági ismétlő-iskolai tanítók e könyvben megtalálják mindazt, mire az iskola szervezése és fejlesztésénél és a gyakorló-telep felszerelésénél szükségük van. A művecske megkapható Villányban a szerzőnél. Ara 2 korona.

VEGYESEK.

Köszönet. *Meszlényi Gyula* szatmári püspök úr a nagy-zalacsikai második iskola fölépítésének költségére 400 koronát adományozott. Midőn a szeretett Főpásztor atyai jóságáért a nagy-zalacsikai róm. kath. iskolások fiúi hódolattal mond köszönetet, egyúttal őszinte szívből kívánja, hogy az Úristen a jótékonyágáról országszerte ismert Főpásztort sokáig éltesse.

Szülő- és borgazdasági tanfolyamok tanítók részére. A földművelésügyi miniszter a folyó évben is négy hétre terjedő szülő- és borgazdasági tanfolyamokat rendez: még pedig Szentendrén, Tapolezán, Pozsonyban, Egerben, Tarczalon, Bihardiószegen, Ménesen és Nagyenyeden. A tanfolyamok ideje tavasszal április 25-étől május 8-áig, ősszel október 3-ától október 16-áig. A tanfolyamokra fölvevett néptanítók utiköltségeik s a lakás és élelmezési költségek fölfedezésére az egész néptanítói tanfolyam tartamára személyenkint 120 K általányt kapnak. A tanfolyamokra kizárólag néptanítók vehetők fel, akik oly hegyvidéki községben működnek, ahol a filloxera a szőlőket megtámadta, vagy már el is pusztította s a hol a lakosság főkereseti forrását a szőlőművelés képezi. Az 1 K bélyeggel ellátott, a nyelvismeretét, tényleges alkalmaztatását, a szülő- és borgazdaság terén esetleg történt működést a közvetlen iskolai hatóság által igazoltan föltüntetendő pályázati kérvény f. évi április hó 1-ig az illetékes kir. tanfelügyelő útján a pályázó kerületében működő szőlészeti és borászati felügyelőhöz (illetőleg vinellériskola igazgatóságához) nyújtandók be.

Pályatételek. Az alsófehérmegyei róm. kath. tanítóegyesület a következő pályatételeket tüzi ki: 1. Hogyan lehetne a tanítóegyesületi vándorgyűléseket úgy megtartani, hogy abból az illető községre is tanulságos haszon származzék? 2. Minő befolyást gyakorolhat az iskola a család vallásosságára? Jutalom 20—20 korona. Határidő 1904. május hó 1. Gyulafehérvárt, 1904. március hó 24-én. Az elnökség.

Tanfelügyelői látogatás. *Dr. Paacséri Károly*, Torontál vármegye kir. tanfelügyelője, mint a kalocsai érseki tanító- és tanítónőképző-intézetek miniszterileg megbízott felügyelője, f. hó 22-én és 23-án látogatást tett a nevezett intézetekben. Hivatalos vizsgálatának végeztével a tapasztaltak felett legteljesebb elismerését fejezte ki a két igazgatónak, *Boromisza István* kanonoknak és *Petrovics József* lovagnak.

Siketnémák f. lvétele. A siketnémák szegedi intézetébe nemre, vallásra és nemzetiségre való tekintet nélkül 7—12 éves siketnémák vétetnek föl. A fölvetél iránti kérvények az intézet felügyelő-bizottságához küldendők be; mellékletek: keresztlevél, orvosi és hatósági bizonyítvány. Bővebb fölvilágosítást az intézet igazgatósága ad Szegeden.

Halálozás. A Kalocsai Néplapból vesszük a hirt, hogy a régi tanítói gárdának egyik kiváló tagja, *Fridrik Tamás*

ny. adai tanító. meghalt március 23-án, reggeli 4 órakor 76 éves korában. 43 évig volt Adának működő tanítója. 8 év óta pedig, mint nyugalmazott tanító élt. Halálával egy igazán munkás, érdemes élet záródott le. — Szülői az egyházi pályára szánták, de a közbejött 48-as események következtében a szemináriumból Damjanich seregébe lépett, s végigküzdötte a szabadságharcot. A zivataros idők lezajlása után a szegedi kir. kath. tanítóképzőben Lubrich tanítványa lett. Innét mint kész tanító. Adára került rendes tanítói minőségben. Hogy itt minő működést fejtett ki, a következő pár adat bizonyítja. Már 1856-ban vasárnapi ipariskolát szervezett. 1870-ben a felnőttek oktatásával kezdett foglalkozni. Már az első évben 92 felnőtt — 20—25 éves — tanítványa volt; ezek száma három év alatt annyira szaporodott, hogy az önkényt jelentkezőket két csoportra kellett osztani. — Ugyanez idő körül — kollégájával, Mócsy Antallal — a faiskola kezelésébe fogott. Később a méhészet és a selyemhernyók tenyésztését istápolta és gyakorolta tanítványaival. Ezen működésének eredményessége arra készítette az illetékes hatóságot, hogy a kerületi faiskolák felügyelőjévé nevezték ki. Mint ilyen nagy hatással volt a ker. községek szabályos befásítására. Külön a középiskolákra előkészítő tanfolyamot tartott. Ma legalább 50 azoknak a száma, kik nekik köszönhetik, hogy tanult emberekké lettek. — Működésének kettős alapja: a vallásosság és a hazafias szellem volt. Tiszteletre méltó, őszinte és valóságos élete és erős hazafias szelleme, voltak e kettős irányzat biztosító alapjai. — Mint író Bács vármegye monografiájával és iskolai használatra írt megyei földrajzával tette nevét ismeretessé. — 1876-tól nyugdíjba lépéséig a bács-tiszavidéki r. k. tanító-egyesület világi elnöke volt, később tiszteletbeli tagjává lett. — A községben szervezett ipar-tanone-iskola igazgatója, s két cikluson át az autonóm hitközség világi elnöke volt. Halálát nemcsak neje, hét gyermeke, ugyanannyi veje, illetőleg menyje és 15 unokája, nemcsak volt tanítványai és tanítótársai gyászolják, szomorú részt követel e gyászból a főgyházmegye népoktatásügye is. Az örök világosság fényskedjék neki! — Moholon ugyane héten temették a Tiszavidék egyik szép képzettségű tanítóját, *Dobokay Jánost*, ki hosszú szenvedés után a haldoklók szentségeivel ellátva, 33 éves korában adta vissza lelkét Teremtőjének. A fiatalon elhunyt tanítót neje és két árvája siratja: Az ő. v. f. n.!

Szerkesztői üzenetek.

V. Gy. Beérkezett. Közletesszük. Közleményeinek mindenkor készséggel nyitunk tért. — P. M. Az ügy érdekében folszinen tartjuk a mozgalmat. Jönni fog. — K. V. Megkaptuk. Ismertetjük. — V. J. Mikor kapunk valami időszerű dolgot. — B. B. Levélben adtunk választ. — H. M. A győri kir. kath. tanítóképző igazgatója írt. Haller József. — M. E. Még most a helyi szokás az irányadó: az évközi szünetekre készített javaslatot a kath. Tanügyi Tanács elkészítette ugyan, de az csak a nagymélt. püspöki kar magas jóváhagyása után lesz kötelező. — B. L. Beérkezett. — B. Elolvastuk. Választ nem adunk reá, mert hát az ügy sok munkát, jól megfontolt verejtékes munkát kíván tőlünk s ezért időnkét inkább erre fordítjuk, mint eredménytelen szóharocokra. Az egész közleményre különben végső válaszuk: sajnos, hogy vannak, kik sokszor nem tudják, mit cselekszenek.

Felelős szerkesztő: **Ember Károly.**

PÁLYÁZATOK.

Esztergomi érseki megye.

A szentendrei róm. kath. fiúiskolánál ideiglenesen betöltött kántortanítói állás végleg betöltendő lévén, ez

állásra pályázat hirdettetik. Javadalmazás a következő tanítói fizetés 1000 korona, melyben befoglaltatik a város által adományozott tűzifa ára és föld bérlete; továbbá a nagyméltóságú földművelésügyi miniszter mint kegyúr által a kántortanító természetben való lakása helyett ideiglenesen utalványozott évi 300 korona lakpénz; stola-jövedelem mintegy 280 korona és a hitközség részéről a kántortanító javadalmazására megállapított 200 korona, tehát összesen 1780 korona. Pályázók fölhivatnak, hogy kérvényeiket okmányokkal fölszerelve f. évi *április 12-ig* a róm. kath. iskolaszéknél nyujtsák be. 72 1—1

Rozsnyói püspöki megye

A **kazári** (Nógrádm., p. Kis-Terence) róm. kath. kántortanítói állomásra *április 14-ére* pályázat hirdettetik. Az állomás jövedelme: 1. Párbérből mintegy 17 kilo buza. 64 kilo rozs, 439 kor. 2. Tűzifa mintegy 84 szekér 252 kor. 3. Párbérpénz 22 kor. 4. 6 hold és 1097 □ öl szántó és rét 200 kor. 5. Alapítványokból 48 kor. 46 fill. 6. Stóla-jövedelem 84 kor. 7. Tandíjból 120 kor., összesen 1165 kor. 46 fillér. Van két szoba, éléskamra, konyha és pincéből álló lakása a szükséges melléképületekkel. Az állomás *április 24-én* elfoglalandó. **Kazár, 1904. márc. 20.** *Grantner Antal* plébános, isksz. elnök. 73 1—2

Szombathelyi egyházmegye.

Az **özgödöri** róm. kath. tanítói állásra pályázat hirdettetik. Jövedelme kétszobás lakás, konyhán és gazdasági épületeken kívül: 11½ mérő buza, 11⅓ rozs, szelléretől 6 kor., 11 öl puhafa, 4 hold 800 □ öl rét, 11 hold szántóföld és legelő, 160 kor. tandíj 40 koronás évnegyede után utólagos részletekben. Alomtakarítási jog. Összesen 626 kor. Államsegély kilátásban. Köteleessége a mindennapi és ismétlősök oktatása. A gyermekek anyanyelv horvát. Kellően fölszerelt folyamodványok *április 20-ig* Német-Szent-Grót (Vasm.) a plébániahivatalra címzendők. 74 1—1

Orgonaépítési műintézet.

Rieger Testvérek

villamosgépekkel berendezett cs. és kir.
udvari orgonagyára

Budapest, VII., Garay-utca 48.

cs. és kir. udvari szállítók, a Szentair
jovagja, a Ferencz József-rend lovagja.

A parisi és becsi vilákiállításom
stb. helyről kitüntetve.

Legelőcsőbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomású csőrendszerint (pneumatikai) tartós, nemes hangú orgonákat szállít. 30 év óta 980 orgonát szállított. Mindennemű orgonajavításokat és hangolásokat a legmérsékeltébb árban és lelkiismeretes pontossággal teljesít. Orgona jokarban tartalása mérsékelt árban elvállaltatik. Tervezetek és rajzok kívánatra díjtalanul.